

Motion till riksdagen

1985/86:Jo776

Alf Svensson (c)

Miljöpolitiken

Förvalta i stället för att förbruka

Den kristna synen på människan som förvaltar och vårdar, skapar den hänsyn och ansvar som är en förutsättning för en framsynt miljöpolitik. Tillgång till frisk luft, rent vatten, hälsosamma livsmedel och oförstörd natur utgör en självklar del av de mänskliga rättigheterna. Jordens begränsade naturtillgångar måste förvaltas så att ekologisk jämvikt upprätthålls. En giftfri, biologiskt riktig och kvalitativt fullvärdig livsmedelsproduktion bör eftersträvas.

Om miljöförstörelsen skall kunna hejdas krävs en vilja hos individen att förvalta i stället för att förbruka jordens tillgångar. Dagens centraliserade beslutsfattande som försvårat för individen att ta ansvar för samhällsutvecklingen, måste brytas och ersättas med reella möjligheter för medborgarna att själva delta i beslutsprocessen. Samtidigt krävs en konkret miljölagstiftning som avskräcker från miljöbrott och gör dem företagsekonomiskt olönsamma.

Kamp mot försurningen — 90-procentig minskning av svavelutsläppen till 1990

20 000 sjöar i Sverige är mer eller mindre biologiskt döda. På senare år har också kunnat konstateras omfattande skador på den svenska skogen. Orsaken till dessa miljökador är den försurande nederbörden. Omkring 40 % av det svavelnedfall som förorsakar försurningen är av inhemskt ursprung. Svavlet härstammar från förbränning av fossila bränslen som olja och kol.

Människor drabbas också av miljöföroreningarna. Undersökningar har visat att en lång rad sjukdomar, exempelvis kroniska luftvägssjukdomar och lungcancer, har ökat under senare år som en direkt följd av miljöföroreningarna. Därmed tas en allt ökande andel av sjukvårdsresurserna i anspråk på grund av en slapp miljöpolitik.

Redan i dag finns den teknik som behövs för att radikalt skära ned på svavelutsläppen. Kds förespråkar avsvavling av olja som används i mindre förbränningsanläggningar och rening av rökgaserna vid större anläggningar. Totalt skall svavelutsläppen reduceras med 80—90 % fram till 1990. Sedan årtal tillbaka har man inte fått bygga kol- och oljeeldade kraftverk i USA om de inte försetts med skrubbrar som avlägsnat 80—90 % av svavlet ur rökgaserna. Svenska företag exporterar skrubbrar till utlandet.

För att snabbt minska de försurande utsläppen och rädda våra sjöar och

skogar från miljö- och kapitalförstörelse måste radikala åtgärder vidtas. Kds förslår följande åtgärder:

1. Skrubbrar, eller annan motsvarande reningsteknik som avlägsnar 80—90 % av rökgasernas svavel skall bli obligatorium för alla större olje- och koleldade förbränningsanläggningar, dvs. anläggningar med högre effekt än 50 MW.

2. Vid förbränningsanläggningar med lägre effekt än 50MW skall endast avsvavlat kol eller avsvavlad olja tillåtas. Avsvavlingsgraden skall svara mot renade utsläpp från skrubberförsedda förbränningsanläggningar.

3. Katalytisk eller motsvarande avgasrening blir obligatorisk på alla nya bilar i Sverige senast fr. o. m. 1 januari 1988. Blyfri bensin skall då också finnas allmänt i Sverige. Skatten på blyfri bensin sänks så att den blir 16 öre lägre per liter än skatten på annan bensin. För att stimulera ägare till begagnade bilar att frivilligt installera katalytisk eller motsvarande avgasrening bör sådana fordon helt befrias från fordonsskatt.

4. Länsstyrelsen får i uppdrag att utarbeta handlingsprogram mot försurningen, bl. a. med kravet om 90 procents nedskärning av de totala svavelutsläppen i länet som målsättning.

5. Försurande kvävegödselmedel inom jord- och skogsbruket ersätts successivt med icke-försurande gödselmedel.

6. Speciell uppmärksamhet måste ägnas åt försurande effekter av kalhuggning och övriga avverkningsmetoder samt möjligheterna att motverka försurningen genom ett ökat inslag av lövskog.

7. Utveckling av teknik för att ytterligare minska utsläppen av försurande kväveoxider prioriteras.

8. För att motverka det sura nedfallet i avvaktan på att utsläppen minskas krävs ca 250 milj. kr./år till kalkning. Dessutom måste landets kommunala reningsverk övergå till kalkfällning i det s. k. tredje steget.

9. Fortsatt arbete med internationella överenskommelser för att begränsa försurningen. Den av riksdagen beslutade internationella luftvårdslagen måste snarast förverkligas. Redan nu bör 200 milj. kr. dessutom anvisas som miljöbistånd till länder vars utsläpp försurar svensk natur, men själva inte har resurser att vidta åtgärder. Svensk reningsteknik exporterad med miljösubventioner till Polen vore t. ex. en mycket effektiv satsning i kampen mot försurningen, som både skulle generera bättre miljö och nya arbetstillfällen i såväl Sverige som Polen.

Diplomatiska påtryckningar på Storbritanniens regering måste intensifieras för att de försurande utsläppen skall minska. Om sådana åtgärder inte ger resultat måste man uppta förhandlingar om att införa miljötullar på sådana varor som konkurrerar ut svenska varor som belastas med kostnader för rökgasrening.

10. Alla möjligheter att spara energi tillvaratas. Det är självklart det renaste och billigaste sättet att motverka försurningen.

Giftfria livsmedel — levande jordbruksmiljö

Målsättningarna för kds livsmedelspolitik är bl. a.:

- biologiskt fullvärdiga giftfria livsmedel

- miljövänlig, energi- och råvarusnål produktion
- djurvänlig animalieproduktion i mindre enheter

Via en avvecklingsplan för kemiska bekämpningsmedel och "konstgödning" skall våra svenska livsmedel mera motsvara en växande efterfrågan på biologiskt fullvärda, giftfria livsmedel. Bl. a sker detta med hjälp av stegvis höjda avgifter på bekämpningsmedel och "konstgödsel". Dessa resurser slussas över till uppbyggnaden av ett biologiskt jord- och skogsbruk. Synen på livsmedelspolitiken utvecklas i en separat motion.

Bekämpningsmedlen bort

I dag används större kvantiteter kemiska bekämpningsmedel i privata trädgårdar, parker och liknande än inom hela trädgårdsnäringen och skogsbruket. Denna användning kan inte motiveras med företagsekonomiska lönsamhetsaspekter. Mot ovanstående bakgrund och med tanke på de hälsorisker som är förknippade med spridning av bekämpningsmedel inom tätbebyggda områden kräver kds ett förbud för kemiska bekämpningsmedel i privata trädgårdar, parker och liknande. Förbudet skall även omfatta kommunal mark som nyttjas av allmänheten. Kds säger också nej till spridning av bekämpningsmedel över skog och mark från luften, detta på grund av att bekämpningsmedel som sprids från flygplan till följd av vindavdrift kan hamna långt utanför målområdet.

Säker avfallshantering

Redan på ett tidigt stadium motsatte sig kds tillkomsten av SAKAB:s destruktionsanläggning i Norrtorp, Kumla, dels beroende på den olämpliga placeringen i en tätbefolkad jordbruksbygd, dels beroende på bristfällig förbränningsprocess. Kds botsätter sig bestämt att miljöfarliga ämnen, som vid förbränning kan ge upphov till dioxiner och dibensofuraner eller likartade ämnen, skall destrueras genom förbränning. Kds förordar i stället att SAKAB skall satsa på alternativa lösningar, förslagsvis kemisk nedbrytning. Teknik för kemisk nedbrytning av miljöfarligt avfall finns redan kommersiellt tillgänglig i USA. Kemisk nedbrytning är billigare än förbränning och dessutom säkrare eftersom den ej kan ge upphov till dioxiner och liknande ämnen.

Miljövänlig sophantering

På senare år har ett stort antal kommuner börjat bränna sina sopor. Man försöker därmed både att klara de växande avfallsbergen och ta vara på sopornas energiinnehåll för att producera fjärrvärme. Ur miljösynpunkt är förbränning av främst osorterade hushållssopor med befintlig teknik en otillfredsställande metod.

Vid sopförbränningen frigörs stora mängder tungmetaller, som via rökgaserna når växtlighet, djur och människor. Mängden tungmetaller som på detta sätt släpps ut kan vara upp till ett hundra gånger större än vid förbränning av den sämsta sortering kol, räknat per viktighet och räknat per ener-

gienhet upp till ett tusen gånger större. Det finns i dag ingen känd metod att avskilja förgasad kvicksilver ur rökgaserna. Cirka hälften av allt kvicksilver som i dag släpps ut i Sverige kommer från sopförbränning.

Det allvarligaste hotet hittills är upptäckten av dioxiner i rökgaserna. Dioxin, som är ett av de farligaste gifter som någonsin framställts, blev känt i samband med Sevesokatastrofen i Italien. Dioxinet uppstår som biprodukt vid framställningen av vissa växt- och insektsgifter och vid förbränning av sopor, främst osorterat hushållsavfall. Dioxin har numera t. o. m. återfunnits i modersmjölk.

Det är mycket viktigt att kommunernas energiplaner utformas så att energibesparande åtgärder prioriteras, och att sopförbränning för fjärrvärmeproduktion minimeras i befintliga anläggningar med otillfredsställande rökgasrening. Sophanteringens måste inriktas på källsortering, återvinning och kompostering av det organiska avfallet. När det gäller att ta till vara energiinnehållet i resterande bränslefraktion, pågår flera försök med ny teknik. Professor Rappes forskning i Umeå och SKF-Steels projekt Plasma-waste är exempel på sådan lovande utveckling. Det är viktigt att inga nya sopförbränningsanläggningar tas i drift förrän forskningen om säkrare förbränningsteknik nått godtagbara resultat.

Ett allvarligt miljöproblem är illegal förbränning av starkt förorenad spillolja. Även kommunala energiföretag har av allt att döma lurats av mindre nogräknade oljehandlare att bränna större mängder spillolja i centralt placerade fjärrvärmeanläggningar. Naturvårdsverket uppger att ca 120 000 ton spillolja produceras i Sverige per år. Ca 20 000 ton utgörs av smörjoljor, som förutom giftiga tungmetaller som bly, barium, koppar och zink innehåller en hel del cancerogena ämnen, t. ex. polycykliska aromater. Den mest miljöfarliga delen är ca 30 000 ton skär-, vals- och transmissionsoljor, som förutom tungmetaller och cancerogena ämnen också innehåller stora mängder organiskt bundet klor. Det är angeläget att lagstiftningen beträffande förbränning av spilloljor blir tydligare och att åtgärder sätts in för att spilloljor upparbetas och återanvänds.

Miljöskyddsförsäkring och miljöfond

Vid flera av de miljöskandalerna som avslöjats på senare tid har det visat sig mycket svårt för de drabbade att få ekonomisk ersättning. Därför vill kds införa en lagstiftning som ålägger alla som bedriver miljöfarlig verksamhet att teckna en miljöskyddsförsäkring som skyddar tredje man på samma sätt som bilar måste hållas trafikförsäkrade. Kds menar att dessa miljöskyddsförsäkringar bäst administreras av försäkringsbolagen, som på vanligt sätt bedömer riskerna och sätter premien därefter.

När många miljöbrott uppdagas är de ansvariga inte sällan svåra eller omöjliga att ställa inför rätta. De kan ha lämnat landet eller gått i konkurs. Detta händer t. ex. i fallet BT-Kemi i Teckomatorp, där ledningen förde över bolagets tillgångar till det danska moderbolaget och satte BT-Kemi i Teckomatorp i konkurs. Därför vill kds att en miljöfond skall byggas upp i statens regi för att kunna bekosta sanering efter miljökatastrofer där någon ansvarig inte längre finns tillgänglig eller inte har de nödvändiga ekonomiska

Miljölagstiftning

Miljöbrott är en synnerligen osympatisk form av ekonomisk brottslighet, som kan ge skadeverkningar generationer framöver från tidpunkten för brottet. Till beivrande av miljöbrott behövs en lagstiftning som avskräcker presumtiva miljöbrottslingar. Landets åklagare måste därvid få tillgång till lagar som möjliggör fällande domar utan uppenbart orimliga krav på bevisföring.

”Mildare” miljöbrott faller för närvarande under miljöskyddslagen och grövre miljöbrott under brottsbalkens 13 kap. 8:e paragraf.

Preskriptionstiden för brott mot miljöskyddslagen är numera fem år. Detta är en alltför kort preskriptionstid då det ofta kan förflyta mer än fem år från tidpunkten för ett miljöbrott till dess det upptäcks. Det tog t. ex. mer än fem år innan de nedgrävda gifttunnorna i Teckomatorp upptäcktes.

Mot denna bakgrund vill kds att preskriptionstiden för brott mot miljöskyddslagen förlängs till 20 år — inte minst med tanke på att många miljögifter är cancerframkallande och det kan ta 15—20 år från exponeringstillfället innan cancer uppträder.

Om man gör en vårdslös omkörning i trafiken är man straffansvarig även om det inte händer något. Kör man bil berusad är man också straffansvarig oberoende av om man orsakar en olycka eller inte.

Gräver man ned tusentalsgifttunnor i Teckomatorp och förorenar teckomatorpbornas inandningsluft med skadliga ämnen går man däremot fri från fällande dom. Detta emedan det för en fallande dom enligt brottsbalkens paragrafer (vårdslöshet med gift, resp. miljöbrott) krävs att allmän fara och konkret fara styrkes.

Detta är ofta en omöjlighet på grund av att många miljögifter har smygande effekter — cancer, allergier, genetiska skador etc. — som visar sig först oerhört lång tid efter det att sådana gifter släppts ut i miljön.

Kds vill därför att miljöbrott i brottsbalkens mening bevisföringsmässigt skall jämföras med vårdslöshet i trafiken och/eller rattfylleri.

För en fällande dom för miljöbrott skall räcka att åklagaren styrker att en icke tillåten förorening av miljön begåtts. Vad som är tillåtet i miljön är angivet i miljöskyddslagens tillåtlighetsregler.

Rättshjälpen för enskilda i miljömål har urholkats ytterligare under den gångna mandatperioden 1982—1985. Kds anser att den enskildes rättssäkerhet på miljöområdet kraftigt måste förstärkas. Rättshjälpen skall täcka miljöoffers skäliga kostnader, även för tekniska utredningar och annan experthjälp. Samma sak gäller personer som drabbats av yrkesskada eller läkemedelsskada.

Produktkontrollen

Kemikalieinspektionen — kontroll av miljö- och hälsofarliga produkter.

Enligt lagen om kemiska produkter som fr. o. m. 1 januari 1986 åligger

det tillverkaren/importören att inför kemikalieinspektionen bevisa att en vara är ofarlig för att den ska få marknadsföras.

Den toxikologiska dokumentation som ligger till grund för registrering av bekämpningsmedel och andra kemiska preparat hos kemikalieinspektionen härstammar vanligtvis från kommersiella testlaboratorier. Det har under senare år avslöjats att flera av dessa laboratorier fuskat med testerna. Djur som fått cancer av vissa preparat har bytts ut mot friska djur, analysprotokoll har förfalskats m. m. Först när från statsmakten fristående miljöorganisationer påpekat dessa missförhållanden har den tidigare produktkontrollnämnden ingripit och stoppat preparat som registrerats på basis av förfalskade undersökningsresultat.

Den toxikologiska dokumentationen som ligger till grund för registrering av bekämpningsmedel och andra miljöfarliga varor, är inte tillgänglig för allmänheten, de anställda i företaget i fråga eller miljöorganisationer med hänvisning till gällande sekretesslagstiftning.

Efter tre år bör den nya kemikalieinspektionens verksamhet utvärderas. Mycket talar för att ett självständigt produktregister som är mera tillgängligt bör återinföras. I ett sådant sammanhang bör även sekretessreglerna och verksamhetsformerna ses över.

Tillräckliga resurser till miljötillsynen

Den tillsyn över miljön som utövas av naturvårdsverket och länsstyrelsernas naturvårdsenheter lider av svår resursbrist. Naturvårdsverkets chef Valfrid Paulsson hävdar att det besparingskrav som regeringen ålägger verket allvarligt urholkar möjligheterna att utöva en effektiv tillsyn av miljön. 50 anställda hotas av uppsägning. Samtidigt växer arbetsbelastningen på länsstyrelsernas naturvårdsenheter snabbt, utan att man tilldelas tillräckliga resurser. Många länsstyrelser har inte ens personalresurser för att kunna sammanställa sina ofta alarmerande uppgifter och göra dem tillgängliga för beslutsfattarna.

Det är dålig ekonomi att skära ned naturvårdsverkets och länsstyrelsernas möjligheter att fullgöra de uppgifter riksdagen ålagt dem. Miljötillsynen måste få alla de resurser som behövs för en effektiv tillsyn och undantas från schablonmässiga besparingsprinciper.

Bevara de orörda älvarna

De outbyggda norrlandsälvarna är en oersättlig miljöresurs som måste bevaras. Vattenkraftsutbyggnaden måste i stort sett vara ett avslutat kapitel när 66 TWh-effekt har uppnåtts. Kärnkraftsavvecklingen används av intressenter för mer vattenkraftsutbyggnad som argument för att exploatera Piteå- och/eller Kalix älv. Torne älv har sällan debatterats eftersom den delvis är en gränsälv. Av de större älvarna återstår också Vindelälven. Mycket talar för att trycket för en utbyggnad av någon eller några av dessa älvar kommer att öka ju närmare år 2010 vi kommer. Därför bör Kalixälven redan nu klassas som nationalälv, eftersom den har flera unika kvaliteter. Den rinner upp i Kebnekajse och Sjaunja och ingår i ett unikt vattensystem

som utgörs av Kalix-, Kaitum-, Tärendö- och Torne älvar. Pajala och Gällivare kommunfullmäktige har sagt nej till en utbyggnad av Kalixälven. Gällivare har dessutom — på förslag av kds — uttalat sig för att Kalixälven avsätts som nationalälv med sina biflöden och källvatten.

Mot. 1985/86
Jo776

Avveckla kärnkraften

Folkomröstningens (1980) och riksdagens beslut att avveckla kärnkraften måste fullföljas. En avvecklingsplan i syfte att avveckla kärnkraften till år 2010 skall därför snarast utarbetas.

Sveriges energipolitik skall i större utsträckning baseras på inhemska och förnyelsebara energikällor. Kds syn på energipolitiken utvecklas i en separat motion.

Hälso- och sjukvård

En stor del av våra sjukdomar är miljöbetingade. Sjukdomar i cirkulationsorganen beror t. ex. i stor utsträckning på för stort intag av olämpliga fetter. Lungcancer beror i huvudsak på rökning och andra luftföroreningar. Rent generellt anses 80—90 % av alla cancerfall vara miljöbetingade. Miljöbetingade sjukdomar måste bekämpas genom miljöåtgärder — förbud för cancerframkallande ämnen, ändrad kost osv. Vad gäller behandling av uppkomna sjukdomar vill kds att sjukvården i större utsträckning skall inriktas på s. k. biologiska/ekologiska läkemetoder. Hit hör givetvis stimulering av kroppens egna läkekrafter genom kostomläggning och tillförsel av olika spårämnen, vitaminer och mineraler.

I dag satsar samhället ytterst begränsade forskningsmedel på den biologiskt inriktade sjukvården. Enligt kds uppfattning bör i framtiden de medicinska forskningsresurserna i större utsträckning inriktas på biologiska behandlingsmetoder. Ansträngningar och resurser bör i vida högre grad inriktas på hälsovård/friskvård. På utbildningssidan är det likaså angeläget att sjukvårdspersonalen utbildas i s. k. biologisk medicin. Hälsorörelsens samlade kunskaper skall speciellt beaktas inom morgondagens sjukvård. De behandlingsmetoder som tillämpas vid landets hälsohem har mycket att bidra med för att utveckla svensk hälso- och sjukvård.

Hemställen

Med stöd av det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utarbeta ett handlingsprogram mot försurningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar begära att regeringen utövar kraftigare påtryckningar på Storbritannien för att minska svavelutsläppen och upptar förhandlingar med berörda länder om införandet av miljötullar i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utarbeta en avvecklingsplan för kemiska bekämpningsmedel och konstgödselkväve för att uppnå biologiskt fullvärdiga giftfria livsmedel,

4. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till ett förbud för kemiska bekämpningsmedel i privata trädgårdar, parker och kommunal mark som utnyttjas av allmänheten,

5. att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utarbeta förslag till åtgärder mot dioxinfaran vid sopförbränning och riktlinjer för ökad källsortering och återvinning av hushållssopor,

6. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till restriktivare lag om förbränning av spillolja,

[7. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till lag om obligatorisk miljöskyddsförsäkring för alla som bedriver miljöfarlig verksamhet,¹⁾

[8. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till lag om miljöfond för sanering efter miljökatastrofer där ansvarig inte längre finns eller saknar ekonomiska resurser,¹⁾

9. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förlängning av preskriptionstiden för brott mot miljöskyddslagen från nuvarande fem år till tjugo år samt förändring av bevisföringsreglerna vid miljömål i enlighet med vad som ovan anförts,

10. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till skärpning av miljöskyddslagen och brottsbalkens 13 kap. 8 § i enlighet med vad som anförts i motionen,

[11. att riksdagen beslutar begära att regeringen återställer rätts hjälpen för enskilda miljömål,²⁾

12. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utvärdering av kemikalieinspektionens verksamhet och tillgängligheten för produktregisteruppgifter,

13. att riksdagen beslutar förklara Kalixälven med dess källvatten och biflöden som nationalälv, med ett skydd motsvarande nationalparker,

14. att riksdagen beslutar öka anslaget för åtgärder mot försurning i budgetpropositionens nionde huvudtitel med 100 milj. kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till principer om miljöbistånd för att stoppa gränsöverskridande luftföroreningar vid utländsk källa i enlighet med vad som anförts i motionen, samt att besluta att anslå 200 milj. kr. för ändamålet.

Stockholm den 23 januari 1986

Alf Svensson (c)

¹ 1985/86:L267.

² 1985/86:Ju722.